

ЕКОЛОГІЧНА ВІЙНА — вплив на розташування противника шляхом забруднення або зараження повітря, води, ґрунту, знищення флори та фауни. Наслідком Е. в. є [екологічна криза](#). Заборонена міжнар. правом, що закріплено Конвенцією ООН про заборону військ. або ін. негатив. використання засобів впливу на природне середовище 1977. За ступ. загрози розрізняють несприятливу екол. ситуацію, екол. нещастя й екол. катастрофу. Е. в. — процес упр. природ. явищами, які можуть впливати на біосферу Землі, з метою підірвати екосистему ін. держави; пряме, свідоме знищення у військ. цілях природи тех. засобами, що може призвести до порушення взаємозалежності об'єктивно існуючих у ній зв'язків, де людина займає певну екол. нішу. Розроблення сучас. зброї на нових фіз. принципах, засоби ураження якої впливають на довкілля, зробило ведення Е. в. доступним у стратег. і тактич. відношеннях, при цьому сила її впливу цілком порівняна з потужністю ядер. вибуху. Екол. зброю можна використовувати для нанесення погод., кліматич. і тектоніч. ударів. Погодна війна — направлення штормів, ураганів та циклонів на тер. противника; кліматична — спричинення тривалих кліматич. змін, зокрема посух; тектонічна — землетрусів, сейсмічність яких зросла удвічі з моменту поч. підзем. ядер. випробувань, що зумовлено імпульс. викидами електромагніт. енергії, які супроводжують ядерні випробування. Методи Е. в. застосовували у В'єтнамі (1961–75), Іраку (1991, 2003), Югославії (1999) та ін. країнах. Використання крилатих ракет і стратег. авіації змінило характер сучас. війни — вона майже завжди стає екологічною. Результатом ведення воєн. дій у сучас. умовах є забруднення довкілля не тільки в країні, де йде війна, але і далеко за її межами. Крім непрямого забруднення довкілля, у ході воєн. дій 2-ї пол. 20 ст. неодноразово здійснювали і пряме його отруєння, зокрема під час війни у В'єтнамі авіація США для демаскування партизанів знищувала листяний покрив джунглів, розпорошуючи дефоліанти з вмістом діоксину (льотчики-виконавці згодом визнані жертвами в'єтнам. війни). Після завершення операції «Буря в пустелі» (1991) у багатьох учасників воєн. дій виникли розлади здоров'я. Окрім ірак. військовиків і місц. жителів постраждав кожен четвертий амер. солдат, який брав безпосередню участь в операції. Осн. причинами хвороб стали контакти військовослужбовців зі збідненим ураном (відходи ядер. виробництва), використовуваним у авіабомбах і снарядах, та вплив компонентів палива крилатих ракет. Енергет. домішки ракет. палива (стронцій, алюміній, магній), при-

скорювачі горіння (мідь, хром, залізо), вогнезахисні матеріали (фосфор), трасуючі домішки (барій, цирконій) розпорошувалися під час польотів крилатих ракет і забруднювали великі території. Ефект від викидів крилатих ракет посилювали пожежі на хім. й нафтоперероб. заводах. Боєприпаси зі збідненим ураном використовували також 1999 у Югославії. В умовах сучас. війни рослинність і водойми забруднюють різноманіт. хім. речовинами, включаючи діоксин. Ці речовини мігрують далеко за межі театру воєн. дій, роками утримуються в ґрунті, рослинності, накопичуються у тварин і потрапляють в організм людини. Причинами загострення екол. наслідків сучас. воєн є зброя, здатна завдавати природі шкоди, що перевищує її можливості до самовідновлення, та індустр. об'єкти, які у випадку руйнування зброєю масового ураження можуть стати джерелами екол. катастроф. Вплив війни на природу: прямі втрати ландшафту (бомбові удари великої потужності); забруднення води, повітря, ґрунту; навмисне руйнування довкілля противника з метою його демаскування чи створення екон. та ін. труднощів; руйнування потенційно небезпеч. індустр. об'єктів, зокрема атом., хім., нафтоперероб. пром-стей. Задекларов. у багатьох міжнар. документах правила ведення війни допускають удари тільки безпосередньо по військ. об'єктах з метою одержання явної військ. переваги, при цьому руйнівна сила удару не повинна поширюватися за їхні межі.

Нині на планеті нарастають глобал. зміни довкілля (див. [Екологічні глобальні проблеми](#)), що у перспективі можуть становити загрозу існуванню людства. Останні події у світі ознаменували остаточ. перехід до Е. в. (руйнування довкілля з метою масового ураження противника). Ядер. аспект проблеми пов'язаний із загрозою екол. катастрофи у випадку руйнування чи порушення роботи ядер. реактора в результаті влучення крилатої ракети, авіабомби, падіння літака або терорист. акту. В переліку найважливіших причин і джерел екол. проблем людства одне з перших місць посідає Е. в., яка не може бути локал. і не має кордонів.

Рекомендована література

1. Дубовик О. Л., Жалинский А. Э. Причины экологических преступлений. Москва, 1988;
2. Греченкова О. Ю. Экоцид как преступление против мира и безопасности человечества. Шахты, 2005.

О. Г. Корнієнко

Бібліографічний опис:

Екологічна війна / О. Г. Корнієнко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18671>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).